

Vadovėlio „Istorija. Vadovėlis V klasei“, serija „ATRASK“
RECENZIJA

1. BENDRA INFORMACIJA APIE VADOVĖLIO RANKRAŠTĮ

Pavadinimas: „Istorija. Vadovėlis V klasei“, serija „ATRASK“

Autorius (-iai): D. Petreikis, J. Litvinaitė, F. Meškuotis, R. Ramoškaitė-Stongvilienė, S. Stankutė, A. Bitautas

Ugdymo sritis / dalykas: istorija

Klasė: 5 klasė

Vadovėlio komplekto dalys: vadovėlis, 133 psl.

2. VADOVĖLIO RANKRAŠČIO TURINIO VERTINIMAS

Vadovėlis skirtas 5 klasei, istorijos dalykui. Jame pateikiama medžiaga sudaro galimybes ugdyti mokinių pasiekimus, numatytus Pagrindinio ugdymo bendrosiose programose ir apibrėžtus dalyko ugdomosiose veiklos srityse. Vadovėlyje pakankamai tikslingai, atsižvelgiant į turinio apimtį, parinktas dalyko turinys, todėl vadovėlio medžiaga atitinka Pagrindinio ugdymo bendrąsias programas.

Vadovėlį sudaro aštuoni skyriai: *Rengiamės tyrinėti praeitį, Lietuvos pradžia, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės laikotarpis, Abiejų Tautų Respublikos laikotarpis, Lietuva carų valdžioje, Lietuva tarp dviejų karų, Lietuva okupacijų metais, Lietuva atkūrus nepriklausomybę*. Šie skyriai atitinka Bendrosiose programose įvardytą tematiką. I vadovėlio skyrius *Rengiamės tyrinėti praeitį* paaikškina dirbantiems su vadovėliu jo struktūrą, atskleidžia istorijos dalyko esmę, šaltinių įvairovę ir svarbą, istorijos laiko skaičiavimo ypatumus. Kiekvieną skyrių sudaro penkios temos, į kurias įeina pagrindinis tekstas, pagrindinė temos mintis, laiko juosta, sąvokos, rubrikos *Kalba šaltinis, istorikas arba istorikė, Įdomus faktas, Užduotys ir klausimai*. Kiekvienoje temoje minėtos temos sudedamosios dalys pateiktos originaliai, vizualiai aiškiai ir tikslingai, todėl jos turėtų padėti mokiniams suprasti ir sėkmingai įsisavinti mokomąją medžiagą.

Kiekvieno skyriaus pradžioje pateikiamas įvadas – pagrindinių skyriaus žinių ir gebėjimų santrauka, įvardijami temos tikslai, uždaviniai ir konkreti istorinio tyrimo užduotis, o skyrių pabaigoje yra skyrelis *Pasikartokime*, kuriame pateiktos kiekvienos temos pagrindinės mintys, išvados ir kartojimo užduotis.

Vadovėlio struktūra padeda mokiniams mokytis, išskirti tikslus, uždavinius, vėliau pakartoti žinias ir įsivertinti. Tačiau minėtoje medžiagoje pasitaiko ir trūkumų – ne visada įvaduose iškeliami gebėjimai skyriaus medžiagoje aiškiai ir tikslingai ugdomi, pavyzdžiui, III skyriaus įvade kalbama, kad mokiniai besimokydami šį skyrių aiškinsis, *kuo priežastis skiriasi nuo tikslo*, tačiau remiantis skyriaus užduotimis ir kita skyriaus medžiaga mokiniams nebus lengvas šių sąvokų palyginimas, be to, ir sąvokų reikšmė skyriuje nėra paaiškinta. Biečiau patiems mokytojams ir mokiniams bandyti suprasti priežasties ir tikslo skirtumus. VII skyriaus įvade kalbama apie tai, kad nagrinėjant šį skyrių mokiniai aiškinsis, kaip palyginti kelis daiktus, reiškinius, įvykius. Visose skyriaus užduotyse yra tik vienas klausimas apie palyginimą (*Palyginkite vokiečių okupaciją su pirmąja sovietų okupacija*, p. 103), todėl dirbantiesiems su vadovėliu tenka savarankiškai išskirti lygintinus objektus ir juos palyginti įvairiais aspektais.

Svarbu yra tai, kad vadovėlio medžiaga labai susijusi su *Jaunojo istoriko užrašais*, kurie, deja, nėra pateikti vertinimui. Tai yra esminis vadovėlio trūkumas, nes šio vadovėlio *Istorinio tyrimo* ir *Kartojimo užduotys* gali būti sėkmingai atliekamos derinant su *Jaunojo istoriko užrašais*, be to, vadovėlio autoriai aiškiai rekomenduoja remtis minėtų užrašų patarimais. *Jaunojo istoriko užrašai* vadovėlyje apibrėžiami kaip mokymosi priemonė, padedanti planuoti veiklą, įsigilinti į nagrinėjamą temą, plėtoti gebėjimus, žinias. Tačiau neturint galimybės naudotis šiais užrašais, mokiniai negali sėkmingai naudotis jau minėta vadovėlio medžiaga ir atlikti tam tikrų užduočių.

Visose vadovėlio temose yra pateiktos įvairios užduotys skiltyje *Užduotys ir klausimai*. Autoriai čia pateikia pastovų užduočių skaičių, dažniausiai keturias arba penkias. Užduočių ir klausimų mokiniams yra ne per daugiausiai, todėl mokytojams dirbant su šiuo vadovėliu pamokose teks numatyti papildomas užduotis ir veiklas mokiniams. Be to, ne visos iliustracijos ir žemėlapiai temose yra „įdarbinami“, t. y. ne visiems šaltiniams yra sugalvotos užduotys, pavyzdžiui, nėra jokių klausimų *LDK plėtros valdant Gediminui ir Algirdui žemėlapiui* (38 p.), *Gedimino laikų sostinės – Vilniaus* iliustracijai (39 p.), galima būtų skirti užduotį palyginti skirtingų laikotarpių Vilniaus katedrų iliustracijas (41 p.) ir kt.

Gerai tai, kad vadovėlyje pateiktos užduotys skatina mokinius kritiškai mąstyti, spręsti problemas, diskutuoti, kūrybiškai dirbti. Pavyzdžiui, *Istorinio tyrimo* užduotyse mokiniai skatinami dirbti grupėmis, domėtis savo krašto, miesto, rajono ar kaimo istorija, žymiais žmonėmis, įdomiais istoriniais faktais. Skiltyje *Užduotys ir klausimai* užduotys pateikiamos nuo paprasčiausios iki sudėtingiausios, be to, sudėtingesnės užduotys pažymėtos tamsiu apskritimu, todėl mokymas gali būti sėkmingai diferencijuojamas ir individualizuojamas.

Užduotys skatina naują mokomąją medžiagą sieti su anksčiau įgytomis mokinių žiniomis ir gebėjimais, pavyzdžiui, temoje *Lietuvos nepriklausomybės atkūrimas* pateikiama užduotis palyginti 1918 m. vasario 16 d. ir 1990 m. kovo 11 d. Lietuvos nepriklausomybės aktus (119 p.), temoje *Svastika virš Lietuvos* prašoma palyginti vokiečių okupaciją su pirmąja sovietų okupacija (103 p.), tačiau pageidautina nurodyti palyginimo aspektus.

Kai kurios užduotys skatina mokinius naudotis IT, pateikiami atitinkami internetiniai adresai.

Ne visas užduotis galima kokybiškai atlikti remiantis pateikta tekstine ir vizualine informacija, pavyzdžiui, temoje *Valstybėje tarp dviejų jūrų* (42 p.) autoriai pateikia J. Mateikos paveikslo „Žalgirio mūšis“ kopiją, o 3 užduotyje (43 p.) prašoma, išanalizavus šį paveikslą, įvardyti valdovus ir paaiškinti, kuo remiantis jie buvo atpažinti. Vargu, ar mokiniams bus paprasta atlikti šią užduotį, nes iliustracija yra nedidelė ir nepakankamai ryški.

Vadovėlio tekstų kalba aiški ir logiška, tekstinė ir vaizdinė medžiaga kelia mokinių smalsumą, skatina norą pažinti ir mokytis. Vadovėlio pagrindinis tekstas yra lengvai skaitomas ir turėtų būti gerai suprantamas 5 klasės mokiniams, tačiau kai kurios formuluotės skyrių įvaduose galėtų būti paprastesnės ir aiškesnės vaikams, pavyzdžiui, formuluotė V skyriaus Žinių ir gebėjimų santraukoje *Praktiškai pritaikysite gebėjimą nurodyti pokyčius ir apibūdinti raidą* (67 p.) ir t. t.

Kai kurių vadovėlio iliustracijų kokybė galėtų būti geresnė, o vaizdas aiškesnis, pavyzdžiui, *Baltų genčių žemėlapis* (22 p.) arba *Gediminaičių, valdžiusių LDK, giminės medis ir valdymo metai* (35 p.).

Tekstinėje ir vaizdinėje vadovėlio medžiagoje pasitaiko ir netikslumų bei taisytinų vietų, pavyzdžiui, IV skyriuje aiškiai ir vaizdžiai kalbama apie Renesanso ir Klasicizmo kultūrą ir architektūrą, tačiau apie gotiką, o ypač apie baroką neužsimenama, nors lietuviškas barokas yra unikalus ir išskirtinis Europos kontekste. Kai kuriuose šaltiniuose paminėtos asmenybių pavardės, tačiau nėra minimi vardai, pavyzdžiui, 91 psl. šalia nuotraukos parašyta, kad *Pamoką veda mokytoja Gulbinskienė*, o 11 psl. pateikta vienos IV klasės pasaulio pažinimo vadovėlio autorės nuotrauka, jos nuomonė apie mūsų krašto praeitį, tačiau mes nematome šios autorės vardo ir pavardės. Pailiavimą mokiniams gali sukelti skelbiami A. Stulginskio prezidentavimo metai, nes temoje *Lietuvos valstybės kūrimas* (88 p.) pagrindiniame tekste nurodomos vienokios datos, o laiko juostoje – kitokios. *Vytauto valdytų žemių* žemėlapyje (43 p.) yra nepaaiškinta žaliai subrūkšniuotos teritorijos reikšmė. Temoje *Supratau lietuvis esąs* neįvardytas pateiktas žemėlapis (75 p.), šalia žemėlapio parašytas žodis „Pavadinimas“.

KOPIJA TIKRA

Temoje *Gyvenimas sovietiniame kaime ir mieste* laiko juostoje pavaizduoti „Inkaro“ sportiniai batai, kurie įvardijami kaip *kedai*, be to, minėtos temos skiltyje *Idomus faktas* aprašoma nuomonė apie šiuos sportinius batus pirmuoju asmeniu, tačiau minčių autorius neįvardijamas.

Kiekvienos vadovėlio temos pagrindiniame tekste svarbiausios sąvokos yra paryškintos ir paaiškintos, todėl mokiniams patogiu jomis naudotis, nereikia jų reikšmės ieškoti vadovėlio gale arba kituose šaltiniuose. Kita vertus, kai kurių svarbių sąvokų reikšmė yra nepakankamai aiški, pavyzdžiui 44 psl. tema yra pavadinta *Dvarų ir gryčių Lietuva*, tačiau temoje sąvokos *dvaras* ir *gryčia* nėra paaiškintos, tik pateikta vieno dvaro iliustracija. Tiesa, užduotyje prašoma patiems, naudojantis IT, rasti šių sąvokų reikšmę.

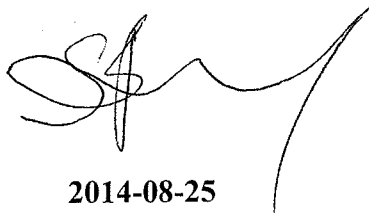
Vadovėlio medžiaga atitinka pagrindines demokratinės visuomenės ir Lietuvos valstybės vertybes, ji yra nešališka lyties, amžiaus grupių, neįgalumo, gebėjimų, socialinės padėties, rasės, etninės priklausomybės, religijos ir įsitikinimų atžvilgiu. Medžiaga skatina ugdytis pilietines ir tautines vertybes, pavyzdžiui, temoje *Svastika virš Lietuvos* aiškiai ir nedviprasmiškai kalbama apie holokaustą Lietuvoje, teigiamą ir neigiamą lietuvių vaidmenį jame, o temoje *Partizaninis karas* atskleidžiama partizaninio pasipriešinimo sovietams prasmė, skatinama domėtis buvusiais savo krašto partizanais.

3. IŠVADA

Nepaisant kai kurių trūkumų pateiktas vertinti vadovėlis atitinka Bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių turinio vertinimo tvarkos aprašo 6 punkte nurodytus reikalavimus.

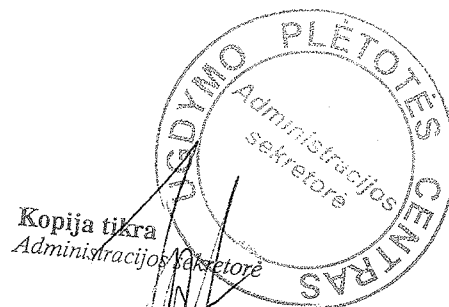
Recenzento vardas, pavardė Saulius Bužinskas

Parašas

Data

2014-08-25

Kopija tikra
Administracijos sekretore

Jovita Avižienienė
20.11.2014